

Prilagodba djeteta na život u ustanovi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

Toma, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:979454>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-01**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI
STUDIJ

LUCIJA TOMA

ZAVRŠNI RAD

PRILAGODBA DJETETA NA ŽIVOT U
USTANOVU RANOG I PREDŠKOLSKOG
ODGOJA I OBRAZOVANJA

Čakovec, lipanj 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
Čakovec

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Lucija Toma

**TEMA ZAVRŠNOG RADA: Prilagodba djeteta na život u ustanovi
ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja**

MENTOR: Doc. dr. sc. Adrijana Višnjić Jevtić

Čakovec, lipanj 2020.

SADRŽAJ

Sažetak	1
Summary	2
1. UVOD	3
2. ODGOJNO - OBRAZOVNA USTANOVA	5
2.1. Dijete	6
2.2. Odgojitelj	8
2.3. Odgojno - obrazovna skupina.....	11
2.4. Stručni suradnici.....	12
2.5. Dijete u odgojno obrazovnoj ustanovi.....	13
3. ADAPTACIJA DJETETA U ODGOJNO - OBRAZOVNOJ USTANOVI	15
3.1. Socijalne kompetencije.....	16
3.2. Interakcije u djetetovoj okolini.....	17
3.2.1. Odnos dijete - odgojitelj	18
3.2.2. Odnos dijete - dijete	19
3.2.3. Odnos dijete - roditelj	21
3.2.4. Odnos roditelj – odgojitelj	23
4. ZAKLJUČAK	27
LITERATURA.....	29
Kratka biografska bilješka.....	31
Izjava o samostalnoj izradi rada	32

Sažetak

Dijete od svog rođenja doživljava prilagodbe, prvo na ljude oko sebe, svoju obiteljsku zajednicu, a potom i na širu okolinu. Od velike je važnosti na koji način se dijete uvodi u novi svijet, koji njemu predstavlja veliku nepoznanicu. U ovom radu govori se o adaptaciji djeteta u novu zajednicu, odnosno odgojno – obrazovnu ustanovu, koja bi trebala stvoriti suradnju i partnerstvo s roditeljima kao sigurnim i poželjnim okruženjem za odgoj i obrazovanje djeteta. Najprije ću opisati sve komponente koje čine odgojno – obrazovnu ustanovu, uključujući i dijete, kao glavnog pojedinca. Svaka od tih komponenta ima svoje djelovanje, a one moraju međusobno biti u mogućnosti djelovati zajedno. Sve navedeno obuhvaća i opisuje Bronfenbrennerova teorija ekoloških sustava.

Djetetu je odgojno – obrazovna ustanova potpuna nepoznanica, te se u skladu i s time treba prema njemu odnositi. Sama prilagodba djeteta na život u odgojno – obrazovnoj ustanovi je proces, koji je individualan i s obzirom na to traje različito. Potrebno je vrijeme, trud, pažnja i interakcija sa svima međusobno kako bi sam proces prilagodbe bio što prihvatljiviji socioemocionalno za dijete, ali i za ostale sudionike. Uz sve dosad navedeno neophodno je spomenuti socijalne kompetencije, kao bitne čimbenike rasta i razvoja, pa tako i procesa prilagodbe. Preduvjet za sve to, predstavlja već postignuta razina privrženosti, koju ću opisati kroz komponente koje prolazi zajedno sa sudionicima. Privrženost započinje od najranijeg doba, od rođenja, s primarnim skrbnikom. Ona zatim ima utjecaj na daljnji socioemocionalni razvoj, proizlazi iz interakcija, a da bi bila na razini koja je potrebna za što prihvatljiviji proces prilagodbe, sve komponente koje su uključene u sam proces, trebaju biti kompetentne s onim što predstavljaju.

Ključne riječi: dijete, odgojno - obrazovna ustanova, prilagodba, suradnja, partnerstvo.

Summary

From birth, the child experiences adjustments, first to the people around him, his family community, and then to the wider environment. It is of great importance how the child is introduced to the new world, which is something completely unknown to him. This paper discusses the adaptation of the child to a new community, ie an educational institution, which should create cooperation and partnership with parents as a safe and desirable environment for the upbringing and education of the child. I will first describe all the components that make up an educational institution, including a child, as the main individual. Each of these components has its own action, and they must be able to act together with each other. All of the above is encompassed and described by Bronfenbrenner's theory of ecosystems.

The educational institution is completely unknown to the child, and he should be treated accordingly. The mere adaptation of the child to life in an educational institution is a process, which is individual and considering this, lasts differently. It takes time, effort, attention and interaction with each other in order for the adjustment process itself to be socio-emotionally for the child, but also for other participants. In addition to all of the above, it is necessary to mention social competences, as important factors of growth and development, including the adjustment process. A precondition for all this is the already achieved level of affection, which I will describe through the components it goes through, along with the participants. Attachment begins from the earliest age, from birth, with the primary caregiver. It then has an impact on further socio-emotional development, stems from interactions, and to be at the level needed for the most acceptable adaptation process possible, all the components involved in the process itself, need to be competent with what they represent.

Keywords: child, educational institution, adaptation, cooperation, partnership.

1. UVOD

Riječ prilagodba označuje sposobnost nekog organizma da se prilagodi okolini ili novim okolnostima postojanja. Prema Hrvatskoj enciklopediji¹ adaptacija (srednjovj. lat. adaptatio: prilagodba), definirana kao adaptacija u psihologiji, označuje prilagođavanje ili privikavanje na neku novu situaciju ili preuređivanje neke situacije. Prilagodba označava nešto novo, učenje na nepoznato, što ćemo si s vremenom približiti, odnosno čemu ćemo se prilagoditi i/ili što ćemo prilagoditi nama. Govoreći o djetetovoj prilagodbi na svijet i okruženje oko njega, sve započinje interakcijama s najbližom okolinom od rođenja, koja je zapravo i sama prilagodba. Dijete od početka razvija i pokazuje privrženost majci, kao primarnom skrbniku. Privrženosti definirana kao „trajna afektivna veza okarakterizirana tendencijom traženja i održavanja bliskosti sa specifičnom osobom, osobito u uvjetima stresa.“ (Collin, 1996, str. 7, prema Klarin, 2006). Djetetovu prilagodbu na novu okolinu, s novim nepoznatim ljudima i odnosima u koje dijete ulazi, treba shvatiti kao stresnu situaciju, kojoj treba primjereno i profesionalno pristupiti. Ulogu u tom procesu imaju i socijalne kompetencije. Katz i McClellan (1999) navode da socijalne kompetencije, koje se razvijaju u odnosima s drugima, uključuje složenu igru osjećaja, misli i umijeća. Sastavnice koje ih određuju sastoje se od regulacije emocija, socijalnih znanja i socijalnog razumijevanja te socijalnih umijeća i socijalne dispozicije. Većina socijalnih interakcija uključuje sve ove sastavnice, ali s obzirom da je svako dijete individua, shvaćanje tih sastavnica i njihova primjena razlikuju se od djeteta do djeteta. Socijalne kompetencije razvijaju se od najranijeg djetinjstva, a temelje postavlja okolina djeteta, odnosno roditelji, odgojitelji te ostale odrasle osobe koje imaju utjecaj na djetetov život. Za učenje tih odnosa potrebno je puno vremena, a sve se to razvija u kontekstu raznih prilagodba djeteta na okolinu i obrnuto. Okolina ima značajan utjecaj na odgoj i obrazovanje svakog pojedinog djeteta, a s obzirom na to potrebno je da bude poticajna, pozitivna, a prije svega i sigurna.

Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe (2008), definira odgojno – obrazovnu ustanovu, dijete, odgojitelje i stručne suradnike kao komponente koje zajedno djeluju. Odgojno – obrazovna ustanova, odnosno dječji

¹Hrvatska enciklopedija (mrežno izdanje), <https://www.enciklopedija.hr/predgovor.aspx> pristupljeno 03.06.2020.

vrtić definirana je kao predškolska ustanova (s ili bez podružnica) u kojoj se provode organizirani oblici izvan obiteljskog odgojno-obrazovnog rada, njege i skrbi o djeci predškolske dobi. Dijete u dobi od šest mjeseci do polaska u školu polazi organizirani oblik predškolskog odgoja i naobrazbe te je aktivni sudionik odgojno-obrazovnog procesa koji se ostvaruje u dječjem vrtiću. Odgojitelj je stručno osposobljena osoba za odgojno-obrazovni rad s djecom u dječjem vrtiću ili drugoj pravnoj osobi koja obavlja djelatnost predškolskog odgoja i naobrazbe. Stručni suradnici definirani su kao stručno osposobljene osobe sa zanimanjem pedagoga, psihologa i stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskog profila koji pružaju pomoć djeci i odgojiteljima u odgojno-obrazovnom radu te pridonose razvoju i unapređenju djelatnosti predškolskog odgoja.

Dijete, roditelji i odgojitelji tri su komponente koje trebaju biti u mogućnosti zajedno funkcionirati kako bi djetetov proces prilagodbe bio što pozitivniji i lakši. Stručni suradnici uz odgojitelje daju stručnu podršku roditeljima u interakcijama i cjelokupnom odgoju i obrazovanju djeteta u okviru odgojno – obrazovne ustanove. Proces prilagodbe djeteta na život u odgojno – obrazovnoj ustanovi može se razlikovati od djeteta do djeteta. Također prilagodbu prolaze i roditelji, a u skladu s time i odgojitelji. Glavna komponenta prilagodbe je stvaranje socioemocionalnog odnosa s djetetom, kako bi moglo što bolje djelovati u novoj zajednici. U istoj koleraciji ostvaruje se i već spomenuta privrženost kao uvjet tog odnosa, a kako će se to zajedno ostvariti, ovisi o čimbenicima koji posredno i neposredno utječu na sam proces prilagodbe.

2. ODGOJNO - OBRAZOVNA USTANOVA

Odgojno – obrazovna ustanova, uređena je Zakonom o predškolskom odgoju i obrazovanju (2018), koji ju definira kao ustanovu u kojoj se ostvaruje predškolski odgoj na temelju Državnoga pedagoškog standarda predškolskog odgoja i naobrazbe, a kojeg donosi Sabor Republike Hrvatske na prijedlog Vlade Republike Hrvatske. Prema Državnom pedagoškom standard predškolskog odgoja i naobrazbe (2008) odgojno-obrazovna ustanova temeljna je jedinica u kojoj se provode različiti programi za predškolsku djecu. Unutar odgojno – obrazovne ustanove surađuju ravnatelj, odgojitelji, adekvatan stručni tim te ostalo pomoćno osoblje.

Odgojno-obrazovne skupine unutar odgojno – obrazovne ustanove organiziraju se s obzirom na potrebe zajednice, ali poštujući mjere koje su propisane. Sukladno tome možemo zaključiti kako odgojno – obrazovna ustanova provodi programe za odgoj i obrazovanje, uz zadovoljenje potreba djece. Odgojno – obrazovna ustanova ustrojena je svojim prostorom i djelatnicima koji u njoj djeluju. Djelatnici koji rade u ustanovi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, samim time se i ostvaruju kroz nju, profesionalno i osobno. U tom suodnosu, djeca dobivaju uzor te adekvatan i stručni program usmjeren na njih same.

Klarin (2006) ističe kako je djeci prije svega potreban adekvatan odgoj koji se odvija u okviru mogućnosti djeteta i njegove okoline. U RH djeluju tri tipa predškolskih ustanova: gradski vrtić, vjerski vrtić i privatni vrtić. Razlika između ova tri tipa predškolskih ustanova je u načinu sufinanciranja, a kao drugi razlog razlikovanja je po različitim koncepcijama kojima rade. Također vrijeme polaska djeteta u predškolsku ustanovu može biti različito, a u RH to može biti od šestog mjeseca života pa do samog polaska u školu. Uzimajući u obzir dob djece, možemo razlikovati tri odgojne skupine: skupina djece do treće godine - odgojna skupina najmlađe djece, koja se naziva jaslice; skupina djece od treće do šeste godine i skupina djece u dobi od šest i sedam godina, odnosno skupina djece koja se priprema za školu. Howes i Hamilton (1993, prema Klarin, 2006) ističu da mjerilo brige za dijete ne ovisi samo o strukturi i programu ustanove, već se odražava s obzirom na odnos koji dijete razvije s odraslima i vršnjacima u toj ustanovi. Visković (2018) se osvrće na to da odgojno – obrazovna ustanova i obitelj kao prve odgojne komponente

u životu djeteta mogu imati različite kulture, što otežava prijelaz djeteta iz obitelji u odgojno - obrazovnu ustanovu. Kulturu možemo definirati kao način života pojedinca, zajednice i društva. Uvjetuju ju interakcije svih članova obitelji, a djeca je dijelom preuzimaju te dalje mijenjaju i oblikuju. Kultura je također skup vrijednosti, uvjerenje i stavova koji se očituju nakraju u ponašanjima. Okolina u kojoj pojedinac odrasta utječe na razvoj njegove osobnosti i kreiranje ponašanja. S obzirom da je pojedinac u interaktivnom odnosu, njegova osobnosti i ponašanja utječu na druge, što utječe na promjene u socijalnom okruženju. Svi ti odnosi čine kulturu zajednice, koja se nakraju održava na pojedincu. U odgojno – obrazovnoj ustanovi naglasak se stavlja na odgoj i obrazovanje, ali ne zanemaruju se karakteristike, kultura i osobnosti pojedinca. Kako bi odgojno – obrazovna ustanova mogla funkcionirati u smjeru adekvatnog odgoja i obrazovanja, potrebna je profesionalnost, suradnja, partnerstvo i međusobno uvažavanje. Višnjić Jevtić (2018) navodi kako suradnju u odgojno – obrazovnoj ustanovi čine, uz već spomenutu kulturu, roditeljske i odgojiteljske karakteristike. Ukoliko je kultura ustanove usmjerena na poboljšanje u okviru odgoja i obrazovanja, to će se odraziti i na samu zajednicu, a time će i odnosi među sudionicima u odgojno – obrazovnoj ustanovi biti kvalitetniji. Sve to navedeno nakraju će se reflektirati u vidu poboljšanja funkcioniranja same odgojno – obrazovne ustanove, što djetetu olakšava samu prilagodbu, a i kasnije djelovanje unutar skupine, odnosno odgojno – obrazovne ustanove.

2.1. Dijete

Odgoj, obrazovanje i interakcije za dijete su svakodnevica, sukladno tome poželjno je da roditelji i odgojitelji stvore zajednicu koje će biti ugodna te korisna za rast i razvoj djeteta. Dijete može krenuti u odgojno – obrazovnu ustanovu, od navršenih šest mjeseca života, a polaziti ju može do trenutka kad kreće u školu. Djeca djeluju u odgojno – obrazovnoj ustanovi kao aktivni sudionici, pa bi se i prema njima trebalo tako odnositi.

Djetetovu okolinu čine svi koji ga okružuju i mogu djelovati na njega, te sve ono što ga okružuje. Od rođenja potrebno je stvarati poticajno okruženje, najprije ispunjeno

ljubavlju i toplinom, a s razvojem djeteta, trebala bi se razvijati i nadopunjavati njegova okolina. Dijete u toj okolini svakodnevno stvara nove odnose, a njeguje stare s poznatim osobama. Starc, Čudina Obradović, Pleša, Profaca, i Letica (2004) navode da je prvi djetetov odnos, emocionalni odnos koji proizlazi iz naslijeđenih mehanizma reagiranja pohranjenih u filogenetskim najstarijim dijelovima mozga, a do kraja 6. mjeseca života odražava se kao šest temeljnih emocija: strah, srdžba, veselje, tuga, gađenje i iznenađenje. Sve navedene emocije javljaju se također i kod procesa prilagodbe na nešto novo, pa isto tako i na život u odgojno – obrazovnoj ustanovi. Neke od njih postaju čak izraženije. Kako ističu Starc i suradnici (2004) dijete osim što uči izražavati emocije, također i uči razumijevati tuđe emocije, a taj odnos i razumijevanje ovisi o djetetovom temperamentu, koji je određen djetetovim biološkim predispozicijama i intenzivno stvara reakciju okoline na dijete.

Došen Dobud (2018) navodi da je dijete istraživač po sili i nuždi jer se našlo u svijetu nepoznatog i raznovrsnog bez dovoljno naslijeđenih mehanizama, spontanog djelovanja i ponašanja. Dijete svoje istraživanje započinje prvim mogućnostima pokretanja, a svakim napretkom rastu i te mogućnosti istraživanja. Međutim, dijete kao pojedinac u ustanovi ne djeluje samostalno, djeluje, razvija se i raste u odgojno – obrazovnoj skupini uz poticajna i primjerena okruženja koja uključuju odgojitelje i vršnjake kao aktivne sudionike. Djetetu je prije svega potrebno da ostvari socioemocionalni odnos s odgojiteljem, kojeg će prepoznati kao nekoga prema kome može razviti određenu razinu privrženosti. Brajša – Žganec (2003) koristeći sociobiološku teoriju Johna Bowlbya (1975), opisuje psihosocijalnu prilagodbu djeteta, prema kojoj odnosi s roditeljima kao rano iskustvo oblikuju razvoj i kvalitetu bliskih odnosa u kasnijoj dobi. Prva iskustva tih odnosa, temelj su na kojima djeca grade daljnje odnose s okolinom. Bowlby razlikuje četiri faze privrženosti. Prva faza počinje rođenjem, a traje dva mjeseca, dijete reagira pozitivno na reakcije većine ljudi, ali se razvija intenzivna majčinska vezanost za dijete. Druga faza nadovezuje se na prvu, traje do sedmog mjeseca djetetova života, a dijete je u tom razdoblju zainteresirano za primarnog skrbnika te socijalne reakcije usmjeruje prema majci i poznatim osobama. Treću fazu Bowlby definira kao fazu usmjerene privrženosti, gdje dijete uključuje održavanje afektivne veze s primarnim skrbnikom, a traje do druge godine života. Nakon nje dolazi četvrta faza, u kojoj dijete razvija intenzivne interakcije sa svojom okolinom, a u skladu s tim prepoznaje potrebe odraslih iz svoje

okoline. Djetetu je vrtić novo mjesto, nova okolina, nove osobe, što povlači za sobom niz novih interakcija, stoga je potrebno vrijeme, trud, strpljenje, a uz sve to i profesionalnost i pripremljenost svih sudionika (odgojitelja, roditelja, stručnog tima vrtića), kako bi proces same prilagodbe bio kraći i lakši za dijete. Odgojitelji stvaraju poticajno i veselo okruženje u kojem će se dijete najprije osjećati sigurno, a zatim i poželjno. Visković (2018) navodi kako se odgojno – obrazovna ustanova usmjerava na dobrobiti djeteta, uz važnost suradničkih odnosa obitelji i ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Osim važne uloge roditelja i odgojitelja u odgoju djece, zajednica i odnosi s vršnjacima igraju značajnu ulogu u socijalnom razvoju pojedinca. Dijete osim što se želi osjećati kao dio zajednice, želi u njoj i djelovati. Katz i McClellan (1999) navode da pomanjkanje osjećaja pripadnosti dovodi do problema u djetetovom socijalnom i neurološkom razvoju. Zadovoljavajući odnosi s vršnjacima osiguravaju temelje za kasniju socijalnu sigurnost. Rani odnosi s vršnjacima ukazuju na to da se djeca predškolskog uzrasta osjećaju manje stresno u nepoznatim situacijama, čak i kad se uz njih nalazi nepoznata osoba, nego kad su sami (Schwarz, 1972, prema Katz i McClellan, 1999). Ako vršnjaci odbace neko dijete ili pak ono bude spriječeno naučiti kako se snalazi u društvu, dijete gubi bitan izvor socijalnih informacija, stoga je potrebno kontinuirano graditi odnose, kako bi dijete bilo uključeno i prilagođeno novim uvjetima života. S obzirom da djeca provode puno vremena u grupnom okruženju, a to daje priliku odgojiteljima da usmjere djecu u oblikovanju iskustava s vršnjacima. Sukladno tome možemo zaključiti da odgojitelji imaju važnu ulogu u promoviranju socijalnog razvoja svakog pojedinog djeteta.

2.2. Odgojitelj

Kada se pojavi riječ odgojitelj u današnjem suvremenom svijetu, nekima to još uvijek znači samo „teta koja čuva“, isto kao i da je vrtić mjesto „gdje se djeca čuvaju“. Potrebno je naglasiti da postoje karakteristike koje odgojitelja čine odgojiteljem, te ga u profesionalnom i osobnom smislu razdvajaju od fraze „teta koja čuva“. Kompetencije odgojitelja, koje prije svega uključuju profesionalna znanja,

vještine, ali i osobnost odgojitelja, a uz to neophodno je spomenuti emocije i empatiju kao bitne sastavnice u životu, ali i u profesionalnom radu odgojitelja.

Milanović i suradnice (2014) navode da je kompetentnost odgojitelja odraz kvalitete obavljanja profesionalne uloge. Nadaje ističu da je to životno profesionalna uloga, usmjerena na prihvaćanje, zbližavanje, jačanje i praćenje djetetova razvoja, a sve to u okviru kvalitetnog, stručnog i kompetentnog odnosa, dok se s druge strane nalazi poticajno okruženje u kojem će se dijete najbolje, najkvalitetnije razvijati u skladu sa svojim mogućnostima. Tako strukturirana uloga više je od samo surove stručnosti. Odgojitelja čine njegova stručnost, ali i njegova osobnost. Stručnost se u tom pogledu odnosi na profesionalna znanja i vještine, dok se značajke ličnosti i životno iskustvo odgojitelja odnosi na njegovu osobnost.

Prema Brajša, Brajša – Žganec i Slunjski (1999) potrebno je uvijek i svugdje raditi na sebi, ne samo kao odgojitelj, već i kao pojedinac. Kako bi odgojitelj bio kompetentan za rad s djecom, on najprije mora biti dosljedan sebi te uvijek i neprestano raditi na sebi. Rad na sebi nije ništa drugo, već prepoznavanje nama nepoznatog dijela, odnosno otkrivanje od nas sakrivenog dijela i osvještavanje nesvjesnog dijela naše osobnosti. Prva sastavnica obilježava prepoznavanje sebe uz pomoć drugih, druga je otkrivanje sebe sebi i drugima unutar grupe, a treća je poboljšavanje svega što radimo, stjecanje novih vještina i kontrola nad svojim emocijama. Sve je to potrebno odgojiteljima u radu s djecom. Kao osnovne elemente rada na sebi, Brajša i suradnici (1999) navode razvijanje pozitivnih stavova, navika i vještina u radu s djecom, stjecanje novih znanja koja će dovesti do promjene u ponašanju odgojitelja te promjena loših navika i stavova prema djeci, što uključuje svakodnevno i stalno poboljšavanje rada s njima.

Kako bi odgojitelj kao osoba i odgojitelj kao profesionalac radio na sebi potrebno je ispuniti tri preduvjeta; doznati kakvi bismo trebali biti, kao i da to želimo postati, a zatim je važno prepoznati kakvi smo u stvarnosti. Prva dva preduvjeta ističu Brajša i suradnici (1999), lako je razaznati, no međutim onaj treći ne možemo otkriti bez uvida u svoje ponašanje, odnosno bez sposobnosti prepoznavanja i spremnosti otkrivanje sebe i svog ponašanja. Možemo zaključiti da se taj treći ostvaruje samo intenzivnim radom na sebi.

Postavimo li si pitanje: Kako, kada i zašto raditi na sebi? Sa sigurnošću mogu reći da će odgovori od osobe do osobe biti različiti, međutim najvažnije od svega je da odgojitelj želi raditi na sebi, a ne da mu to stvara nelagodu te smatra kako njemu to nije potrebno. Brajša i suradnici (1999) navode da rad na sebi nije dobivanje dijagnoze svog ponašanja, obilježavanje i etiketiranje odgojitelja kao pojedinca, već je to realniji uvid u sebe i svoje ponašanje. Sukladno tome osoba mora biti svjesna toga i spremna uvidjeti postoji li neka komponenta koja nije odraz onoga što činimo kako bismo postali ono što želimo postati. Cilj rada na sebi nije direktno mijenjanje nečije ličnosti i ispravljanje ponašanja, već se može promatrati kao bolje korištenje vlastitih mogućnosti s ciljem dobivanja novijih i objektivnijih iskustva o sebi samom i svojem ponašanju. Odgojitelj bi u svakom trenutku trebao biti u mogućnosti procijeniti svoju kompetentnost i to kako ona utječe na okolinu, posredno ili neposredno. Milanović i suradnice (2014) navode da odgojitelj procjenjujući svoju kompetentnost, procjenjuje svoj doživljaj uspješne integriranosti navedenih dimenzija. Ako odgojitelj svoja znanja i vještine, te osobine doživljava tako da mu pružaju osjećaj moći, sposobnosti i znanja, radi se o kompetentnom odgojitelju. Kod procjene kompetencije odgojitelja, radi se o subjektivnom doživljaju sebe te to treba proučavati kroz fraze „ja to mogu“, „ja to znam“.

Osim kompetencija koje su neophodne za funkciju odgojitelja kao odgojitelja na radnom mjestu, potrebno spomenuti i same emocije. Emocije su „doživljaji izazvani nekom vanjskom ili unutarnjom situacijom, a karakteristične su prvenstveno po tome što su većinom ugodne ili neugodne.“ (Brajša i sur., 1999, str. 108). Ako se postave pitanja: Kako netko funkcionira u nekoj životnoj situaciji? Reagira li prikladno? Postoji vjerojatnost nezadovoljstva odgovorom te se mogu pojaviti emocije poput straha, tuge, tjeskobe, ljutnje. Potrebno je poznavati emociju, znati ju kontrolirati kako bi se moglo primjereno postupiti u nekoj životnoj situaciji. Isto tako i u odgojno – obrazovnoj ustanovi odgojitelj treba biti u mogućnosti razaznati što, kada i kako postupiti. Odgojitelj je osoba koja treba sama znati prepoznati i razumjeti svoje emocije kako bi bila dobar model djetetu. Takvi odgojitelji opažaju i najniži intenzitet emocija koje se javljaju kod djece, pa im zato i mogu pristupiti, odnosno pomoći djetetu razumjeti te ga naučiti kako se nositi s emocijom, a zatim kako i prepoznati tuđe emocije.

Komponenta koja je važna u profesionalnom djelovanju odgojitelja je empatija. Prema Dudenovom rječniku stranih riječi, navode Brajša i suradnici (1999), empatija je spremnost uživjeti se u stavove drugih. Empatija je sposobnost zamisliti sebe na mjestu nekog drugog te razumjeti njegove osjećaje, ideje, želje i ponašanje, a sve to proizlazi iz već spomenute regulacije i prepoznavanje emocija. Američki psiholog Lawrence Shapiro, prema Brajša i suradnici (1999), opisuje roditeljsku i odgojiteljsku empatiju kao sposobnost roditelja i odgojitelja prepoznati i vidjeti problem iz perspektive drugoga, odnosno djeteta te prema tome reagirati. Empatija je osnovna vještina emocionalne inteligencije roditelja i odgojitelja. Kao takvi, roditelji i odgojitelji čine poticajnu i poželjnu okolinu u kojoj se dijete razvija, raste, stvara nove odnose i osjeća se sigurno i voljeno.

2.3. Odgojno - obrazovna skupina

Unutar odgojno - obrazovne ustanove, djeluju odgojno – obrazovne skupine. Prema Državnom pedagoškom standardu predškolskog odgoja i naobrazbe, treba poštivati sve propisano o ustrojstvu samog vrtića, pa tako i skupina unutar njega. Odgojno-obrazovne skupine unutar odgojno – obrazovne ustanove organiziraju se s obzirom na dob djece, vrstu i trajanje programa, sposobnostima, potrebama i interesima djece i roditelja. Premda postoji veći broj skupina organiziranih po dobi djece postoje i skupine u kojima su djeca različite dobi. U takvim skupinama javlja se drugačiji oblik interakcija. Katz i McClellan (1999) navode da takve odgojne grupe s razlikom od dvije – tri godine imaju određene prednosti za dječji socijalni i kasniji školski razvoj, s temeljem u ranom djetinjstvu. Potencijalno to znači obogaćenu vrtićku zajednicu u kojoj djeca imaju prilike za primanje i pružanje pomoći, bez obzira na dob.

U republici Hrvatskoj, dijete ima dva matična odgojitelja. Roditelji najprije dogovaraju proces adaptacija s odgojiteljima skupine u kojoj će se dijete nalaziti. Klarin (2006) se osvrnula na Howesovu tvrdnju (2004) kako dijete već pri ulasku u vrtić, pokazuje privrženost prema odgojitelju, a s vremenom onda postaje kompleksnija. Odgojno – obrazovna skupina ostvaruje se putem rada, interakcija,

brige, pružanja pažnje između odgojitelja i djece. Stvara se socioemocionalno odnos koji je uvjetovan privrženosti, povjerenjem, osjećajem sigurnosti, poštovanje i ljubavi.

2.4. Stručni suradnici

Stručni suradnici u dječjem vrtiću jesu pedagog, psiholog i stručnjak edukacijsko-rehabilitacijskog profila. Svaki od navedenih stručnjaka pruža profesionalnu potporu ostatku profesionalnog kadra koji djeluje u vrtiću. Sve je propisano Državnim pedagoškim standardom (2008).

Pedagog prati i nadzire provedbu odgojno-obrazovnog rada, stručno pridonosi potpunoj produktivnosti odgojno-obrazovnih ciljeva te unapređuje cjeloviti odgojno-obrazovni proces; predlaže inovacije, suvremene metode i oblike rada. Pedagog ostvaruje suradnju s roditeljima, a sukladno tome pruža potporu u procesu adaptacije djeteta, pomaže u odgoju i obrazovanju te rješavanju odgojno – obrazovnih problema. Ostvaruje interakciju s odgojiteljima, pruža potporu u ostvarivanju programa stručnog usavršavanja i njihova cjeloživotnog obrazovanja; surađuje s drugim odgojno-obrazovnim čimbenicima; pridonosi razvoju timskoga rada u dječjem vrtiću; javno predstavlja odgojno-obrazovni rad dječjeg vrtića.

Psiholog prati psihofizički razvoj i napredovanje svakog djeteta pojedinačno, postavlja razvojne zadatke i skrbi se o cjelokupnom psihičkom zdravlju djece. Svojim djelovanjem pridonosi razvoju timskog rada u dječjem vrtiću i sudjeluje u stvaranju temeljnih uvjeta za ostvarivanje dječjih prava. Suraduje i sudjeluje u programima stalnog usavršavanja odgojitelja, s roditeljima i lokalnom zajednicom te unapređuje cjelokupan rad u dječjem vrtiću. Povezuje se sa zdravstvenim ustanovama i ustanovama socijalne skrbi, koristi se supervizijskom pomoći i sudjeluje u istraživanjima u dječjem vrtiću te javno prezentira rezultate.

Stručnjaci edukacijsko-rehabilitacijskog profila zaduženi su za prepoznavanje, ublažavanje i otklanjanje teškoća djece. Stvaraju uvjete za uključivanje djece u posebne i redovite programe dječjeg vrtića. U suradnji s odgojiteljima, stručnim

timom i roditeljima provode najprimjerenije metode rada za pojedino dijete te ih primjenjuju u svome radu. Unapređuju vlastiti rad i cjelokupan proces uključivanja djece s teškoćama u zajednicu.

Kako bi vrtić kao odgojno – obrazovna ustanova ispunjavao ono što se od njega očekuje, potreban mu je stručni tim koji pruža podršku, djeluje, sudjeluje, stvara interakcije i odgaja djecu zajedno s odgojiteljima i roditeljima.

2.5. Dijete u odgojno obrazovnoj ustanovi

Dijete je pojedinac u odgojno – obrazovno ustanovi, ali i dio skupine. Aktivni je sudionik u svom odgoju i obrazovanju. Djetetu je potrebna briga, ljubav, nježnost, kontakt i igra. Da bi sve navedeno bilo ostvarivo te kako bi to moglo funkcionirati u cjelini, najprije se svi sudionici moraju prilagoditi jedni na druge. Dijete se svakodnevno razvija, raste, a odgojno – obrazovna ustanova mu pruža osim brige, ljubavi i igre, odgoj i obrazovanje. Uz sve dosad navedeno, privrženost igra veliku ulogu u samom procesu prilagodbe, a kasnije utječe na sudjelovanje i djelovanje djeteta u skupini. Privrženost koja se razvija s obzirom na temeljenu privrženost u ranijim mjesecima djetetova života, ključ je interakcija, koje su djetetu zapravo u tom trenutku nepoznanica. Klarin (2006) opisuje koja je uloga odgojitelja i kako se ona odnosi na dijete, navodeći da je teorijski okvir za razumijevanje uloga odgojitelja u skladu s teorijom privrženosti J.Bowlbyja. Uz pretpostavku da odnos koji je dijete izgradilo s roditeljima, utječe na to kakav će odnos izgraditi u novoj okolini, a što će se odraziti u njegovom emocionalnom i socijalnom razvoju. Navedeno je opisano u 4 varijable koje čine poveznicu s kvalitetnom ranom privrženosti: „djetetovo povjerenje, djetetova sposobnost i sklonost socijalnim interakcijama, otvorenost za uključivanje u nove socijalne odnose i sposobnost prilagodbe vlastitog ponašanja različitim okolnostima“ (Colin, 1996, prema Klarin, 2006, str. 85, str.). Odgojitelj je djetetu oslonac u svakodnevici, dijete mu se povjerava, plače, iznosi veselje, sreću, radost. S vremenom odgojitelj će s djetetom kao pojedincem izgraditi kompleksan odnos, kojem je potrebno vrijeme, pažnja, ljubav, a taj odnos potrebno je i

nadograđivati. Uvjetuje ga povjerenje, privrženost, socioemocionalni razvoj obje strane, a sve u okviru brige za dijete, od strane odgojitelja.

Klarin (2006) definira termin „brige za dijete“ na dvije razine: strukturalnoj, normativnoj razini i procesnoj razini. Strukturalna razina odnosi se na pravila i regulative: broj djece u skupini, omjer odraslih i djece i razina obrazovanja odgojitelja. Procesna razina označuje procese koji se događaju u skupini, te uključenost i brigu za dijete (Howes i Hamilton, 1993). U manjim skupinama gdje se poštuje omjer djece i odraslih lakše je ostvariti kvalitetnu brigu, što pogoduje kvalitetnije razvoju djece na svim područjima. Međutim Klarin (2006) navodi da se u praksi preporučeni normativi ne provode, stoga dolazimo do zaključka da je strukturalna razina u funkciji procesne. Kad se udovolji strukturalnoj formi, dolazimo do toga da možemo zadovoljiti procesne zahtjeve. Howes, Philips i Whitebook (1992), prema Klarin (2006) ističu da je aspekt koji je najsnažnije povezan s razvojem djeteta, upravo procesna kvaliteta definirana iskustvom djeteta u skupini i kvalitetom odnosa s odgojitelja.

Odgojitelji u svakom pogledu u obzir trebaju uzeti razlike među djecom te iste uvažavati. Katz i McClellan (1999) navode kako se odgojitelji sve češće susreću s različitim kulturama, koje određuju različite načine interakcija između odraslih i djece. Kao najvažniji aspekt uloge odgojitelja, navodi se točna interpretacija socijalnog ponašanja djece. Problemi se javljaju kada pojedinac smatra da je ono što on misli i smatra, jedino ispravno i normalno. Odgojitelji trebaju uvažavati različitosti te izvan okvira svog razmišljanja i uvjerenja promatrati dijete, razumjeti ga i pomoći mu kod prilagodbe na novu okolinu u kojoj se našlo. Vršnjaci često izbjegavaju djecu ograničene socijalne kompetencije, pa stoga odgojitelj može pomoći razbiti taj kompleksni krug.

3. ADAPTACIJA DJETETA U ODGOJNO - OBRAZOVNOJ USTANOVI

Proces adaptacije djeteta u odgojno – obrazovnu ustanovu nerijetko je stresan za sve sudionike. Za dijete, roditelje, odgojitelje, a između ostalog i za vršnjake koji u svoju skupinu dobivaju nekog nepoznatog u tom trenutku. Samo obilježje procesa ovisi o mnogim čimbenicima (dob djeteta, dosad ostvarene socijalne kompetencije, temperament, razina privrženost, osobnost) i spremnosti svih sudionika na suradnju i zajedničko djelovanje. Vrlo često to zna biti takva prva velika promjena u životu djeteta, ali i roditelja. Prvi izostanak i nedostajanje roditelja, promjena rutine dana, dnevnog spavanja, hranjenja, a usudila bi se reći najvažnije promjena okoline i prostora. Odgojitelji svojim profesionalnim znanjima i vještinama pristupaju novonastaloj situaciji, a poželjno je da roditelji također aktivno sudjeluju u donošenja i primjenjivanju odluka u samom procesu.

U razdoblju prilagodbe važno je zadovoljiti djetetove psihosocijalne potrebe, potrebno je pružiti mnogo pažnje, razumijevanje, nježnosti, ali prije svega bitno je ispuniti njegove primarne potrebe. Pod primarne potrebe ubrajamo potrebu za hranom, vodom, zrakom, spavanjem. S obzirom da je to novo okruženje, novi odnosi, mogu se javiti različiti otpori tijekom adaptacije. Reakcije djeteta na novu okolinu mogu se odraziti kao odbijanje hrane, poremećaja u tijeku spavanja, dijete se može češće buditi, te se bojati zaspati, navodi Rončević (2006). Nadalje ističe kako je adaptacija proces koji traje, ali sukladno tome i završava. Dužina adaptacija ovisi o pripremljenosti djeteta na vrtić, pripremljenosti roditelja i odgojitelja da se suoče s novonastalom situacijom i poteškoćama koje mogu biti vezane za nju. Osim promjena u dijelu primarnih potreba, u procesu prilagodbe javljaju se i neki zdravstveni problemi u djece. Kao najčešći zdravstveni problem, ističe se pojačana osjetljivost na infekcije. Izraženije je kod jasličke djece, s obzirom da imaju smanjen imunitet, budući da faza formiranja vlastitog imuniteta još nije završena. U novom okruženju dolazi do interakcija i bliskih kontakata s drugom djecom, pa se sama sklonost infekcijama povećava, a uz sve to, stres koji je uzrokovan prilagodbom na vrtić ima veliki utjecaj. Također mogu se javiti respiratorne infekcije i vodene kozice, stoga je važno da je dijete cijepljeno, navodi Rončević (2006). Ukoliko se radi o djetetu jasličke dobi, pažnju treba usmjeriti na to da je to i vrijeme nicanja zubića, pa dijete ima i simptome vezane uz to, rjeđa stolica, razdražljivost, povišena

temperatura, a uz sve to još se prilagođava na novi prostor. Rončević (2006) ističe kako stoga treba obraćati veću pažnju na dijete, jer osim što još nezna izraziti simptome bolesti, doživljava i proživljava nelagodu zbog novog prostora. Na kraju zaključuje da je sve to prolazno, a sve ono što je dijete iskazivalo kroz nelagodu, strah, povučenost, treba prigrлити i svojim profesionalnim pristupom olakšati što lakšu i bezbolniju prilagodbu.

3.1. Socijalne kompetencije

Socijalne kompetencije ostvaruju se putem odnosa i interakcija u svakodnevici, a usko su povezane sa socijalizacijom. Mlinarević i Tomas (2019) definiraju tu povezanost teorijom da postoji niz različitih određenja socijalne kompetencije s pedagoškog, psihološkog i sociološkog stajališta, ali svima je zajedničko da se ne radi o određenoj specifičnoj osobini ili sposobnosti, već da više različitih sposobnosti, znanja i vještina određuju kako će se pojedinac snaći u pojedinoj socijalnoj situaciji. Navedenim bih mogla najbolje objasniti zašto su kompetencije u uskoj povezanosti sa socijalizacijom i obrnuto. Socijalne kompetencije temeljni su ključ interakcija, a kroz njih možemo promatrati pojedinca, u ovom slučaju dijete u procesu prilagodbe. Djetetova socijalna kompetencija uključuje socijalne vještine, socijalnu svijest i samopouzdanje. Razvijanje socijalnih kompetencija u ranom djetinjstvu rezultat su kasnijeg ostvarenja i djelovanja. Određenje socijalne kompetencije zapravo varira, ali uvijek se vrti oko sposobnosti iniciranja i održavanja zadovoljavajućih, recipročnih odnosa s vršnjacima. Socijalne kompetencije definirane kao „sposobnost stvaranja i usklađivanja fleksibilnih prilagodbenih reakcija na zahtjeve te stvaranje i iskorištavanje prilika u okružju“ (Waters i Sroufe, 1983, prema Katz i McClellan, 1999, str. 80). Osvrnemo li se na same aspekte socijalne kompetencije, vidimo da Katz i McClellan (1999) navode popularnost i prijateljstvo te društvenost i pristranost, kao glavne sastavnice. Stručnjaci za socijalni razvoj razlikuju dva aspekta socijalne kompetencije: vršnjački status ili popularnost i prijateljstvo. Vandell i Hembree (1994), prema Katz i McClellan (1999) tvrde da se navedeni nazivi odnose na razinu u kojoj djecu

prihvaćaju ili odbacuju njihovi vršnjaci. Odnosno prijateljstvo se razlikuje od vršnjačkog statusa po tome da je vršnjački status jednosmjernan, a prijateljstvo je dvosmjerno. Moguće je da dijete prihvate vršnjaci, a da pritom ne razvije prihvaćenost koja bi tu uključivala prijateljstvo, odnosno dijete može biti popularno, a da ne razvije prijateljstvo i obratno. Prema svemu navedenom Vandell i Hembree (1994) tvrde da vršnjački status mjeri razinu u kojoj vršnjačka skupina simpatizira ili prihvaća neko dijete, a prijateljstvo je odnos koji predstavlja uzajamni odabir dvoje specifične djece.

Djeci su potrebna nekoliko vrsta socijalnih znanja da bi mogla razviti prijateljstvo, također moraju naučiti kako i kada regulirati emocija, te uzeti u obzir u kojoj mjeri koju emociju prikazati. „U ranom djetinjstvu moraju naučiti kako uživati u drugima, kako se nositi s frustracijama, kako prepoznati opasnost, prevladati strah, tjeskobu te kako s vremena na vrijeme podnijeti samoću i razvijati prijateljstva.“ (Cole, Michel i Teti, 1994, prema Katz i McClellan, 1999, str. 17). S obzirom na navedeno smatram da prijateljstvo ima veću važnost za kasniji razvoj od popularnosti, ali sve to zahtjeva pozornost i pažnju, roditelja i odgojitelja. Uključimo li u ovaj proces kompetencije odgojitelja i roditelja, vidimo da se sve kreće oko prilagodbe jednih na druge i prilagodbe na okolinu, na ono što nam je dosad bilo nepoznato.

3.2. Interakcije u djetetovoj okolini

Djetetova okolina u tijeku ulaska u vrtić su roditelji, vršnjaci, odgojitelji, uža i šira obitelj. Bronfenbrenner (1990), prema Katz i McClellan (1999) ističe da je svakom djetetu potrebno imati nekoga tko je „lud za njim“, osobu koja je postojano „zaljubljena u njega“ i čije će srce zakucati malo brže kad se ono prvi put nasmiješi, načini prve korake i izgovori prve riječi. Sve se to odvija u okviru socijalnih mreža, koje se dijeli na mikrosustav, mezosustav, egzosustav, makrosustav, a obuhvaćeno je kronosustavom. Sustavi međusobno djeluju jedno na drugo, mogu djelovati samostalno, ali uvijek neposredno ili posredno utječu na ostale sustave. Mikrosustav čini obitelj i vrtićka grupa, a njihova međusobna interakcija čini mezosustav. Egzosustav je vanjska okolina, koja indirektno utječe na razvoj djeteta (primjer:

radno mjesto roditelja), dok makrosustav ima socio-kulturalni kontekst, uključuju zakone, ekonomske i političke strukture. Kao sveobuhvatni, kronosustav obuhvaća sve promjene u sustavima tijekom vremena (primjer: rođenje brata/sestre, razvod roditelja). Djetetovu okolinu od rođenja, a možemo u obzir uzeti i prenatalno razdoblje čine roditelji, skrbnici te uža obitelj. Prema Poshokova (1999) majka je ona koja poznaje svoju bebu bolje od svih psihologa, liječnika i logopeda pa joj u bliskom emotivnom kontaktu može pružiti vrlo mnogo uz uvjet da je upoznata s najtemeljnijim zakonitostima dječjeg razvoja. U skladu s tim, možemo reći da je okolina glavni čimbenik koji utječe na cjelokupan razvoj djeteta.

Katz i McClellan (1999) u okviru razvoja socijalnih kompetencija navode kako razumijevanje složenih interakcija, te poznavanje i razumijevanje društva pridonosi socijalnim kompetencijama djeteta, ali su one pod mnogim utjecajima. Kao čimbenike koji na to utječu u obzir treba uzeti prirodu dječje privrženosti primarnim skrbnicima unutar obitelji te odgojiteljima kada oni postaju dio djetetova života. Uz sve to veže se uzor, vodstvo i podrška roditelja i odgojitelja, interakcije s vršnjacima, djetetovi odnosi s odraslim osobama izvan obitelji, a sve to u užoj i široj zajednici u kojoj djeca provode veći dio vremena.

3.2.1. Odnos djeteta - odgojitelj

Nakon što je djeteta krenulo u vrtić, okružuje ga nova okolina, novi poticaji i nove osobe. Odgojitelji u tom trenutku kao jedni od glavnih čimbenika u djetetovom životu i okruženju čine „stup“, odnosno oslonac onoga što sve djeteta proživljava. Odgojitelj djetetu postaje ključ svih interakcija. Međutim najprije treba on sam stvoriti interakciju s djetetom, kako bi se stvorilo pozitivno okruženje u kojem se djeteta osjeća sigurno. Odgojitelj osim što sudjeluje u odnosima, neposredno ih promatra, Katz i McClellan (1999) ističu da važnost jačanja socijalnih kompetencija, nužno ne znači da odgojitelji trebaju očekivati od svakog djeteta da bude popularno kod svojih vršnjaka. U obzir treba uzeti kakav je to odnos, koje su mu sastavnice, te kvaliteta, a ne nužno samo promatrati koliko takvih odnosa djeteta ima. Djeteta može

biti druželjubivo i društveno, ali to ne znači da je na razini koja je potrebna da bi postalo i ostalo prisno s nekim vršnjakom, na prijateljskom razini. Stoga kad odgojitelji promatraju odnose socijalnog razvoja djece, treba biti svjestan te razlike i učvrstiti djetetovu sposobnost za stvaranje bliskih i uzajamnih odnosa. Odgojitelj treba biti svjestan svoje kompetencije te ju treba biti u mogućnosti sam ocijeniti, kako bi dalje mogao rasti i razvijati se s djetetom. Odgojitelj treba biti sam emocionalno stabilan i angažiran da bi isto mogao postići kod djeteta. Kako navode Brajša i suradnici (1999) emocionalno inteligentni odgojitelji znaju prepoznati i izraziti svoje odgojiteljske emocije, kao i procijeniti emocije djeteta, a zatim sve to upotrijebiti za planiranje i postizanje odgojnih ciljeva.

Prilikom prilagodbe, dijete počinje pokazivati određenu razinu privrženosti prema odgojitelju, a ona s vremenom postaje sve organiziranija. Howes (2004), prema Klarin (2006) ističe da su oblici ostvarene privrženosti koja se razvija u interakciji s odgojiteljem slični oblicima privrženosti koje je dijete razvilo s majkom. Ukoliko je dijete raslo i razvijalo se u okruženju koje pogoduje njegovom razvoju, biti će u mogućnosti to nastaviti i dalje nadograđivati u novonastalom okruženju, uključujući i nove interakcije. Osvrnemo li se na dob djece, vidimo kako dob djece diktira i ulogu odgojitelja. Kod male djece njegova je uloga prepoznati potrebe djece te iste zadovoljiti. Kasnije je neophodno da odgojitelj pruža potporu u vršnjačkim odnosima i nudi poticaje primjerene dobi u okviru igrovnih aktivnosti i strukturiranjem okoline. Klarin (2006, str 87.) zaključuje da „uloga odgojitelja kao učitelja raste, dok uloga odgojitelja kao osobe koja pruža njegu opada s dobi djeteta“.

3.2.2. Odnos dijete - dijete

Ovaj odnos rekla bi koliko god zvučao jednostavno, kompleksan je sam po sebi, a opet sve u kontekstu iskrenosti i jednostavnosti kroz dječju igru. Kako navodi Klarin (2006) prve socijalne odnose sa svojim vršnjacima dijete ostvaruje kao trogodišnjak. Djeci predškolske dobi važan je status u grupi, a saznanje da su prihvaćeni čini ih zadovoljnim. Zajednička aktivnost, u smislu igre, obilježje je prijateljstva. Međutim djeca koja nisu prihvaćena pokazuju neprilagođene oblike

ponašanja, poput agresije, usamljenosti, povučenosti, a sve to djeca kasnije navode kao razloge prekida prijateljstva. Možemo interakciju djeteta – djeteta promatrati u okviru socijalnog razvoja. Brajša –Žganec (2003) ističe da prikladan socijalni razvoj uključuje poznavanje i razumijevanje normi, pravila i vrijednosti zajednice u kojoj se pojedinac nalazi, ali ne i manje važno potrebno je ovladavanje umijećima koji su nam potrebni za interakcije unutar zajednice. Djeca su uvijek spremna na igru, a sve svoje stresove kroz nju zatim i proživljavaju. Jedni drugima su najprije nepoznati, ali igrom i konfliktima koji se unutar igre mogu pojaviti, stvaraju odnos koji prestaje biti nepoznanica sam po sebi. Unutar igre, utječu jedni na druge, posredno ili neposredno, a to dovodi do prihvaćanja ili neprihvatanje drugih.

Promatrajući odnose među djecom, Klarin (2006) navodi dvije dimenzije koje se razvijaju, popularnost i prijateljstvo. One su odraz različitih socijalnih iskustava, ali imaju i nešto zajedničko. Sviđanje kao emocija uvjet je za status u grupi, ali i u odnosu s prijateljem. Kako bi djeteta bilo prihvaćeno u grupi, mora im se sviđati, a opet obostrano sviđanje je uvjet prijateljstva. Sviđati se barem jednoj osobi uvjet je za prijateljstvo i popularnost. Djeteta koje se sviđa većem broju, ima više prilika za prijateljstvo, stoga je opravdano zaključiti kako je popularnost uvjet za stjecanje prijateljstva. Međutim biti popularan nužno ne znači imati prijatelja, djeteta ima veće mogućnosti za biranje prijatelja, ukoliko se sviđa vršnjacima, ali to opet ovisi o temperamentu i interakciji za koju je djeteta spremno. Popularnost kao oblik socijalne interakcije se javlja ranije, a prihvaćanje je usko povezano s prijateljstvom, međutim s godinama ta veza slabi. Klarin (2006) na kraju zaključuje da je opravdano uzeti prijateljstvo i popularnost kao dvije dimenzije odnosa s vršnjacima, ali kao dvije dimenzije koje su suprotne, ali su empirijski povezane.

Klarin (2006) se zatim osvrće na razvoj socijalnih odnosa po razinama, Selmanovom periodizacijom vršnjačkih odnosa (1981), navodeći tako četiri razine tih odnosa. Kako bismo se mogli osvrnuti na vršnjačke odnose djece predškolske dobi, potrebno je spomenuti nultu i prvu razinu razvoja socijalnih kontakata. Nulta razina, obuhvaća fazu dojenaštva, gdje se razvijaju odnosi s vršnjacima samo tokom igre, a prijateljstvo traje dok traje igra, s obzirom da djeteta u toj dobi ne razlikuju sebe od drugog, te u situacijama konflikata, nema uzajamnog razumijevanja. Prva razina karakteristična je za predškolsko djeteta gdje se javlja socijalni odnos koji ima karakteristike razumijevanja tuđih osjećaja. Prijatelj je netko tko mu pomaže, te tko

čini stvari koje su dobre za njega, međutim još nema osjećaja odgovornosti ni uzajamnog pomaganja. Možemo zaključiti da prema Selmanovoj periodizaciji socijalnih odnosa, odnosi s vršnjacima razvijaju se od egoistične perspektive pa sve do uzajamnog povjerenja u adolescenciji. Klarin (2006) da navodi da je, Parker sa svojim suradnicima također pokušao opisati odnos s vršnjacima po periodima, a podijelio ih je kao rano djetinjstvo (od 3 do 7 godine), srednje djetinjstvo (od 8 do 13-14 godina) i adolescencija (od 14 do 18 godina) (Parker i Asher, 1993a, 1993b; Parker i Gottman, 1989.; Parker i Seal, 1996.; Parker i sur.; 1995.). Za razumijevanje odnosa predškolske dobi potrebno je navesti doba ranog djetinjstva. Parker i sur. (1995), prema Klarin (2006) navode kako je u toj dobi najvažnija aktivnost igra, te se sve interakcija javljaju tokom igre. Dijete u toj dobi kao prijatelja navodi, upravo onoga s kime se igra. Kako se razvija igra, prolazeći različite razine, isto tako razvija se i prijateljstvo jer ono mijenja uvjete pod kojima se ostvaruje. Parker i Gottman (1989), prema Klarin (2006) ističu kako prijateljstvo u toj dobi ima utjecaj na socijalni razvoj općenito, pa tako i na emocionalni, kao samoregulaciju i kontrolu emocija.

3.2.3. Odnos djetete - roditelj

U suvremenom svijetu roditeljstvo predstavlja odgovornost za djetete, s obilježjem kompleksnosti „životnog poziva“, kako navode Milanović i suradnice (2014). Janičić-Holcer (2007) se osvrće na početne propuste u roditeljstvu, kao odgojne metode koje roditelji primjenjuju na svoju djecu, a ovise o obrazovanju, stavovima, razini tolerancije roditelja te kulturi i običajima kojima su naklonjeni. Roditelji su opčinjeni samim djetetom, a okolina ih samo prati. Nakon određenog vremena, postavljaju si pitanje „Gdje sam ja u toj priči?“. Zapostavljanje sebe kao pojedinca, prva je pogreška koju čine mladi roditelji. Roditelji nebi trebali biti najbolji, najsavršeniji, već dovoljno je da roditelj bude dobar roditelj. Kada djeca vide vrline i mane, slabosti i promašaje svojih roditelja, neće težiti čistom savršenstvu, već im to daje slobodu da budu onakva kakva jesu. Uostalom roditeljstvo se uči, a uvjetovano je željom za učenje da se želi postati boljim roditeljem te najprije treba početi sa svojim osjećajima, da bismo mogli razumjeti i udovoljiti drugima.

Kao i sve dosad navedene interakcije i ova se temelji na empatiji, osjećajima i privrženost. Klarin (2006) ističe kako se sigurna privrženost ostvaruje razvojem povjerenja djeteta u odnosu na roditelja. Ovo je zapravo interakcija od koje sve to počinje, od djetetova rođenja. Međutim kad dijete krene u vrtić, može se javiti strah, tjeskoba, ljutnja i tuga jer ipak dijete se odvaja od roditelja na duži vremenski period. U životu mu se pojavljuju nove osobe, mijenja mu se rutina, a sukladno tome dijete pokazuje reakciju na tu promjenu. Roditelj bi trebali biti najprije dosljedni sebi, razumjeti, maziti dijete, biti potpora i ustrajati u toj novoj prilagodbi. Taj proces prilagodbe također utječe i na same roditelje jer i oni moraju razviti interakciju, empatiju i povjerenje prema odgojiteljima. Janičić – Holcer (2007) sve to definira kroz odgojni cilj dobrih roditelja, kao odraz stabilnog, pouzdanog, optimističnog djeteta, spremnog na suradnju, ističući da su povremeni sukobi i opiranja nužni, ali se zajedničkim odrastanjem nadvladaju, a ono što ostaje je trajno dobar odnos roditelja i odgojitelja.

Kako bi prilagodba bila uspješnija, najprije roditelj mora biti spreman ostaviti dijete nekome na povjerenje, da bi se, sukladno tome i dijete osjećalo spremno ili barem pokušalo biti spremno na to. Ukoliko roditelji oklijevaju, pokazuju nesigurnost i strah, isto će djelovati i na dijete, jer ipak dijete uči po onome što vidi. Brajša (2003) navodi da djeca slušaju s „četiri uha“, osim što imaju uho da čuju sadržaj govora, djeca imaju „uho“ za osobu roditelja, njegove misli, osjećaje i namjere, zatim imaju „uho“ za prepoznavanje stavova i mišljenja roditelja, a kao posljednje Brajša navodi da dijete ima četvrto „uho“ za dekodiranje poruka roditelja, a kasnije sve to procesuiraju zajedno. Dijete treba sva ta „uha“ kako bi prihvatilo i dešifriralo poruku roditelja, a onda odlučuje na koji način će ju primijeniti. U toj teoriji vidimo da spremnost roditelja na promjenu i prilagodbu na novu sredinu, odnosno na to da dijete ostavi u novoj sredini, pospješit će sam proces prilagodbe, dijete će se osjećati sigurnije, opuštenije, a s time je proces prilagodbe već korak bliže cilju.

3.2.4. Odnos roditelj – odgojitelj

S obzirom na današnji način života, misleći pritom na užurbanu svakodnevicu, te (pre)zaposlenost roditelja, slobodno možemo reći da dijete provodi jednak broj sati u vrtiću, kao i sa svojim roditeljem. Stoga za odgoj, obrazovanje i sigurno odrastanje djeteta, od velike je važnosti suradnja vrtića, obitelji, odnosno odgojitelja i roditelja.

U području istraživanja odnosa roditelja i odgojitelja, postoje različiti termini za taj odnos, svi opisuju isto, ali definicije im se u rječniku razlikuju. Višnjić Jevtić (2018) navodi da suradnja, partnerstvo, uključivanje, angažiranost i podrška roditeljima jesu obilježja tog odnosa, ali leksički postoje razlike među njima. Višnjić Jevtić i Visković (2018) ističu kako je suradnja između odgojno – obrazovne ustanove i obitelji zakonski određena, ali nisu navedeni oblici suradnje niti način njezine provedbe. Odgojiteljima to daje fleksibilnost u interakciji s roditeljima. Odgojitelji imaju potrebnu razinu profesionalnih kompetencija da mogu predložiti kada se će i kako te koji će se oblici suradnje provoditi.

Clarke (2010, prema Ljubetić 2014) opisuje odnos kroz četiri komponente koje međusobnim djelovanjem razvijaju povjerenje, a temelje se na poštovanju, integritetu, kompetencijama i obzirnosti prema drugima. Sudionici odnosa moraju uvažavati jedni drugi, moraju biti svjesni da međusobno ovise jedni o drugima imajući pritom važnu ulogu u odgoju i obrazovanju djece.

Višnjić Jevtić (2018) kao najpoželjniji oblik suradničkih odnosa ističe partnerstvo, no tvrdi u stvarnosti još je uvijek nedostupno određenom broju ustanova. Partnerstvo kao odnos između ravnopravnih partnera, koji ne moraju jednako doprinositi odnosu, ali se taj doprinos mora jednako vrednovati (Keyser, 2006). Stoga je primjerenije ovaj odnos roditelj – odgojitelj promatrati kroz suradnju, a odnosi se ionako razlikuju ovisno o ustanovama i samim sudionicima tog odnosa. Istraživanja (Hornby, 2011, Milanović, 2014, Bleach, 2015, prema Višnjić Jevtić 2018) kao najvažnije obilježje suradničkih odnosa navodi dvosmjernu komunikaciju, koje je značajna jer obje strane raspolažu informacijama koje je potrebno međusobno podijeliti da bi se postigao postavljeni cilj u odnosu na sve tri strane, dijete, roditelj i odgojitelj. Dvosmjerna komunikacija između obitelji i vrtića važna je i potrebna u

svakodnevicu, a preduvjet za takvu komunikaciju je suradnja, uvažavanje mišljenja i aktivno slušanje. Roditelji bi trebali biti uključeni u rad vrtića i svakodnevicu svoje djece te bi trebali i aktivno sudjelovati (npr. boravak roditelja u skupini).

Milanović i suradnice (2014) navode, uz već spomenutu dvosmjernu komunikaciju i roditeljske sastanke, koje prema različitim ciljevima koje imaju dijelimo na: roditeljski sastanak komunikacijskog tipa, roditeljski sastanak oglednog tipa, roditeljski sastanak predavačkog tipa te sastanak organiziran zbog druženja djece i odraslih. Skupni rad s roditeljima, odnosno roditeljski sastanak smatra se u vrtiću jednim od cijenjenijih oblika suradnje s njima. Odgojitelji su dužni obratiti pozornost na to da se roditeljski sastanci ne pretvore u jednosmjernu komunikaciju, a za prije navedenu suradnju od velike je da roditelji aktivno sudjeluju. Kako bi roditelji bili zainteresirani te spremni na aktivno sudjelovanje, odgojitelji bi trebali omogućiti svakom roditelju da se osjeća cijenjenim i kompetentnim. Međutim Fritzell Hanhan (2008, prema Višnjić Jevtić 2018) navodi da se problem dvosmjerne komunikacije javlja u navedenom odnosu, unatoč tome što se čini da je riječ o dvosmjernoj komunikaciji, zaključuje da je to ipak jednosmjerna komunikacija. Odgojitelji komuniciraju s roditeljima na različite načine, ali nakraju se sve svodi na to da odgojitelji opisuju aktivnosti, pričaju o napretku djece, kurikulumu, bez povratne informacije ili uključivanja druge strane, odnosno roditelja. McAllisterSwap (1993, prema Višnjić Jevtić 2018) ističe kako uvijek iz odnosa roditelj – odgojitelj proizlazi da se radi o jednosmjernoj podršci i to podršci odgojitelja roditeljima. Odgojitelji pružaju podršku u vidu jačanja roditeljske kompetencije, odnosno održavaju obrazovne radionice i predavanja te podržavaju roditeljsko uključivanje u rad odgojno – obrazovne ustanove. Unatoč svemu navedenom McAllisterSwap (1993, prema Višnjić Jevtić 2018) pronalazi način da roditelji podrže odgojno – obrazovne stručnjake, a to sve kroz različite uloge – oni mogu biti publika na događanjima u odgojno – obrazovnoj ustanovi, pomagači u aktivnosti, donositelji odluka i rješavatelji problema uključivanjem u različite odbore koji djeluju u odgojno – obrazovnim ustanovama.

Da bi se roditeljima omogućilo preuzimanje aktivne uloge u suradnji obitelji i ustanova, potrebno je prilagoditi suradnju razvijanjem modaliteta suradnje u kojima se uvažavaju roditeljske kompetencije, navodi Višnjić Jevtić (2018).

Tablica 1. Podjela modaliteta suradnje roditelja i odgojitelja u odnosu na ulogu koju u njemu imaju roditelji (Višnjić Jevtić, 2018, str. 86)

Uloga roditelja	Aktivnosti
PASIVNA	Pisana komunikacija Obavijesti Glasila Pisma Dnevници Izvješćaji o napretku Roditeljski sastanci Radionice za roditelje Individualni razgovori s roditeljima Razgovori prilikom dolaska/odlaska Dani otvorenih vrata
AKTIVNA	Komunikacija preko suvremene tehnologije E-portfolio Elektonička pošta SMS Mobilne aplikacije Društvene mreže Mrežne stranice Druženje djece i odraslih Boravak roditelja u odgojnoj skupini Posjeti domovima djece Sudjelovanje u tvorbi kurikuluma Sudjelovanje u radu upravljačkih tijela

Kako će nakraju roditelj ostvariti svoju ulogu ovisi o njemu samom, njegovom interesu, trudu, zalaganju i vještini. Opravdano je očekivati kako će neki roditelji više, a neki manje vremena i truda uložiti u sam odnos. Međutim također je opravdano da odgojitelji očekuju dobru suradnju, interese odgojitelja i zalaganje, s obzirom da se radi o njihovom djetetu, koje su mu dali na povjerenje, a sve to u okviru odgoja i obrazovanja u ustanovi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.

Iako, navodi Višnjić Jevtić (2018) sve se provodi u većem postotku kroz obrazovanje, a ne odgoj. Zajedničko donošenja odluka očituje se u sudjelovanju roditelja u upravljačkim tijelima odgojno – obrazovnih ustanova. Višnjić Jevtić (2018) se osvrnula na istraživanje Hujala i suradnika (2009), gdje se zapravo postavlja teza da se od odgojitelja očekuje profesionalno ponašanje u usmjerenosti na obitelj, u vidu odgojiteljske profesije, a očekivanja u suradničkim odnosima zapravo su usmjerena uvijek na očekivanja od roditelja. Međutim odnos bi trebalo promatrati u kontekstu gradnje i napredovanja tog odnosa, što je poželjno s obzirom da se želi postići adekvatno okruženje za kvalitetan odgoj i obrazovanje djeteta. Stoga razumljivo je da treba uložiti napor obje strane, kako bi se ta odgovornost mogla dijeliti.

4. ZAKLJUČAK

Opisujući sve odnose koji se javljaju kod prilagodbe djeteta na život u odgojno – obrazovnoj ustanovi, mogu zaključiti da se svi temelje na Bronfenbrennerovoj teoriji ekoloških sustava. Njegova teorija je polaznica svega, a zatim se samo razvija, nadograđuje i raste. Najprije svaki pojedinac mora biti svjestan sebe, da bi mogao uvažavati i pomoći drugima. Sastavnice koje su bitne za izgradnju poželjnog okruženja, su kompetencije odgojitelja, koje uključuje profesionalna znanja i vještine te kompetencije roditelja, kao aktivnog sudionika u gradnji tih interakcija. Na to se nadovezuju i dječje socijalne kompetencije, uvjetovanje roditeljskim stavovima i brigom od početka njegova života. Roditelji nerijetko zaborave na sebe, ponašaju se ono kako misle da se moraju ponašati, onako kako su vidjeli ili dobili savjete od drugih, ponašaju se onako kako se od njih očekuje, zaboravljajući na to da su samo obični ljudi, da imaju pravo na pogreške te da imaju pravo imati mane i samo biti roditelji. Kad bi većina to shvatila, odmah u početku bilo bi manje negodovanja, straha i nepovjerenja. Trebali bi svi krenuti od sebe, mijenjati sebe s obzirom na ono što nam je potrebno, što nam se sviđa i što trebamo.

Skrenula bih pozornost na to da se svi pokušamo staviti u „cipele djeteta“, pa se zapitamo kako je nama odraslima kada nam se u životu događaju promjene? Voljeli bismo da nam netko unaprijed najavi i obavijesti nas o tome što će se i kako razvijati. Isto tako i s djetetom, treba razgovarati, treba ga pripremiti na ono što mu slijedi, ono što će mu u život donijeti promjene. Potrebno je razgovarati o vrtiću, gdje ide, što se tamo nalazi, zašto tamo odlazi te naglašavati kako se roditelji uvijek vraćaju. Roditelji bi trebali pokazivati odlučnost, dosljednost, veselje i radost u tome trenutku, kako bi se zatim to moglo i prenijeti na dijete. Potpuno je zdravo, normalno i svakodnevno da roditelj također osjeća strah, tjeskobu i nelagodu zbog toga što će dijete ostaviti na povjerenje odgojitelju, ali isto tako u obzir treba uzeti da će roditelj to znati nadvladati, ali dijete neće. Roditelj može stvoriti povjerenje na temelju svog iskustva, ali dijete ne zna što mu slijedi, pa se prema tome ne zna niti postaviti ili se postavi odmah negativnim emocijama. Potrebno je pokazivati i pozitivne i negativne emocije. Negativne emocije ne skrivati ili potiskivati, već naučiti dijete kako će se nositi s njima. Ipak, u praksi kod prilagodbe na vrtić, ima suza i negodovanja kod odvajanja, ali kako se većina stručnjaka u području odgoja složila, proces prilagodbe

je proces, isto tako kako ima početak ima i svoj kraj, on je samo uvod u novo područje života. Na kraju vrtić kao odgojno – obrazovna ustanova na jednoj strani i roditelj, kao obiteljska zajednica na drugoj strani najvažnije su komponente odgoja i obrazovanja djeteta u predškolskoj dobi, te je potrebno da zajedno i usklađeno funkcioniraju, kako bi mogli odgajati dijete u ovom suvremenom i užurbanom svijetu. Poželjno je razviti partnerstvo, kao najvišu razinu suradničkih odnosa, kao partnerstvo pojedinca iz obiteljske zajednice i vrtića, jer ipak imaju itekako važan zajednički cilj, odgoj i obrazovanje vlastitog djeteta.

LITERATURA

Brajša, P. (2003). *Roditelji i djeca*. Zagreb: Glas Koncila.

Brajša, P., Brajša – Žganec, A., Slunjski, E. (1999). *Tajna uspješnog roditelja i odgojitelja*. Pula: C.A.S.H.

Brajša - Žganec, A. (2003). *Dijete i obitelj: emocionalni i socijalni razvoj*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Došen Dobud, A. (2018). *Djeca otkrivaju tajne svijeta: priručnik za odgojitelje u dječjim vrtićima*. Zagreb: Alinea.

Hrvatska enciklopedija(mrežno izdanje). Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. <https://www.enciklopedija.hr/predgovor.aspx>pristupljeno 03.06.2020.

Janičić-Holcer, J. (2007). *Uspješan roditelj, uspješno dijete*. Zagreb: Naklada Nika.

Klarin, M. (2006). *Razvoj djece u socijalnom kontekstu: roditelji, vršnjaci, učitelji – kontekst razvoja djeteta*. Sveučilište u Zadru: Naklada Slap.

Katz, L., McClellan D. (1999). *Poticanje razvoja dječje socijalne kompetencije*. Zagreb: Educa, nakladno društvo, d.o.o.

Ljubetić, M. (2014). *Od suradnje do partnerstva obitelji, odgojno – obrazovne ustanove i zajednice*. Sveučilište u Splitu: Element.

Milanović M. i suradnice (2014). *Pomozimo im rasti: priručnik za partnerstvo odgojitelja i roditelja*. Zagreb: Golden marketing-tehnička knjiga.

Mlinarević, V., Tomas, S. (2019). *Partnerstvo roditelja i odgojitelja – Čimbenik razvoja socijalne kompetencije djeteta*.

[https://bib.irb.hr/datoteka/510126.Partnerstvo roditelja i odgojitelja1.pdf](https://bib.irb.hr/datoteka/510126.Partnerstvo_roditelja_i_odgojitelja1.pdf)

06.06.2020.

Poshokova, I. (1999). *Razvoj govora i prevencija govornih poremećaja u djece*. Zagreb: Ostvarenje d.o.o.

Rončević, A. (2006). *Najčešći problemi u vrijeme prilagodbe djece na jaslice i vrtić*. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 12, 45.

Sabor Republike Hrvatske. (2008). *Državni pedagoški standard Predškolskog odgoja i naobrazbe*. Na temelju članka 6. stavka 1. Zakona o predškolskom odgoju i naobrazbi («Narodne novine», br. 10/97. i 107/07.).

Sabor Republike Hrvatske. (2008). *Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju*. <https://www.zakon.hr/z/492/Zakon-o-pred%C5%A1kolskom-odgoju-i-obrazovanju> 06.06.2020.

Starč, B., Čudina Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi: priručnik za odgojitelje, roditelje i sve koji odgajaju djecu predškolske dobi*, Zagreb: Tehnička knjiga.

Visković, I. (2018). *Djeca kao aktivni akteri suradničkih odnosa obitelji u ustanve ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Alfa d.d.

Višnjić Jevtić, A. (2018). *Suradnički odnosi odgojitelja i roditelja kao pretpostavka razvoja kulture zajednica odrastanja*. Zagreb: Alfa d.d.

Kratka biografska bilješka

Moje ime je Lucija Toma, rođena sam u Čakovcu 15. ožujka 1995. godine. Osnovnu školu Ivana Gorana Kovačića Sv. Juraj na Bregu završila sam 2009. godine. Nakon osnovnoškolskog obrazovanja, upisala sam Ekonomsku i trgovačku školu u Čakovcu, smjer upravni referent. Godine 2013. upisala sam Učiteljski fakultet, studij razredne nastave, ali nakon godinu dana, odlučila sam pauzirati pedagošku godinu. Svoje obrazovanje nastavila sam 2017. godine, kad sam upisala studij ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Godinu nakon, preselila sam se u Hrvatsko zagorje, a prošle godine postala sam mama djevojčice, koje trenutno ima deset mjeseci. U bliskoj budućnosti nadam se poslu u struci, a nastojat ću i dalje usavršavati, upotpunjavati i nadograđivati svoja znanja i vještine u području ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.

Izjava o samostalnoj izradi rada

Izjavljujem da sam ja, Lucija Toma, studentica III. godine izvanrednog studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje, samostalno napisala završni rad na temu „Prilagodba djeteta na život u ustanovi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja“, uz potrebne konzultacije i uporabu navedene literature.

Potpis

Izjava o javnoj objavi rada

Naziv visokog učilišta

UČITELJSKI FAKULTET

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

ODSJEK U ČAKOVCU

IZJAVA

kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i javno objavi moj
rad

naslov

Prilagodba djeteta na život u ustanovi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

vrsta rada

ZAVRŠNI RAD

u javno dostupnom institucijskom repozitoriju

ustanove Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Sveučilišta

i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagreb (u skladu
s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju NN 123/03,
198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).

U Humu na Sutli, 16.06.2020.godine

Ime i prezime

Lucija Toma

OIB

30497889937

POTPIS
